

การเมืองท้องถิ่นสัมพันธ์ของความสัมพันธ์หลายระดับ¹ The Correlation of Multidimensional Local Politics

ชัยพงษ์ สำเนียง²

Chaipong Samnieng³

บทคัดย่อ

การเข้าไปสู่พื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนผ่านความสัมพันธ์ที่หลากหลาย อาทิเช่น การสร้างอำนาจต่อรองให้ประชาชนผ่าน “การเลือกตั้ง” และการเล่นการเมืองผ่านความสัมพันธ์ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นที่ “เปิด” ที่ประชาชนใช้เป็น “พื้นที่” เพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลใหม่ ซึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้ทำให้เกิดช่องว่างของการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างเมืองกับชนบทซึ่งนับวันยิ่งถ่างกว้างขึ้นอย่างน่าตกใจและยังมีปัจจัยของความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ทั้งในเมืองและชนบทที่มีความตื่นตัวและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทาง “การเมือง” ได้เข้ามาใช้พื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็น “สนามของการต่อรอง” ที่สำคัญได้ทำให้เกิดพื้นที่ของประชาชนได้

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การเมืองของการเปลี่ยนโครงสร้าง: ธรรมชาติของท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือของประเทศไทย” สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในโอกาสนี้ขอขอบคุณ ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ รศ.ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี อ.ดร.จันทนา สุทธิจารีย์ รศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกุล “ครู” ผู้อาทรในทุกวาระและโอกาส ร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างเท่าเทียมทำให้ชีวิตทางวิชาการของผู้เขียนมีสีสันและตื่นเต้น ศ.ดร.มิ่งสรรพ ขาวสอาด ที่ให้โอกาสในการทำงาน รวมถึงให้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ในหลายวาระหลายโอกาส ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานในสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ม.เชียงใหม่ โดยเฉพาะพี่เจ๊เบบที่เป็นธุระในหลายเรื่องให้มิตรสหายใน “วง” เก่ง กุ้ง ป้ากวาง ป้านาย พี่จิ อาร์ม บอล เมย์ แจ้ บุมร์ ก้อย เอิร์ท ต้น พนา เบล ปอม บอม เก๋ อ.ธรรศ อ.เก่ง ที่ให้ความรู้และคำแนะนำในหลายวาระ/หลายโอกาส แต่อย่างไรก็ตามข้อผิดพลาดของงานชิ้นนี้ย่อมเป็นของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

² สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมลติดต่อ: chaipong08@gmail.com

³ Public Policy Studies Institute, Chiang Mai University, 239 Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200 E-mail: chaipong08@gmail.com

“ปกครองตนเอง” รวมถึงกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยสามารถเลือกผู้ที่จะเข้าไปบริหารและสมาชิกสามารถตรวจสอบถ่วงดุล ฯลฯ ซึ่งเกิดจากกลไกที่กฎหมายกำหนดและการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: สหสัมพันธ์, การเมืองท้องถิ่น, สนามของการต่อรอง

Abstract

Regarding to the local government areas of the public through a variety of relationships, such as the bargaining power of the people through. "Election" and political relations across the various interest groups. The local government area is "open" to the public as a "space" to build ties with the new state. Changes in society over the past decade, Thailand has access to the resources of the gap between urban and rural areas. Surprisingly, at the present, the factors of economic, political and social changes have resulted strengthening in a whole new group of people in urban and rural areas. They are active and want to be part of the "politics" coming to a local government as a "field of negotiation" which it is "autonomous space" as well as the direction of development. People can choose to enter Administration as the members assembled eluding checks and balances, it is a mechanical of laws and becoming the movement of the people for so long.

Keywords: correlation, local Politics, field of Negotiation

1. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของชนบทไทยนำมาสู่การต่อรองเพื่อผลักดันกลไกเชิงสถาบันใหม่ๆ ซึ่งความเคลื่อนไหวของชาวบ้านได้กลายเป็นการเมืองเรื่องของการเปิดพื้นที่ความรู้เพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดและครอบงำความรู้ (Anan and Hirsch, 2010) และในอีกด้านหนึ่งความเคลื่อนไหวของชาวบ้านอาจมองได้ว่าเป็นการเมืองเรื่องของการต่อรองเพื่อแสดงอัตลักษณ์และตัวตนภายใต้การปรับโครงสร้างชนบทที่เป็นอยู่ เราอาจมองไม่เห็นคนหรือตัวตนของคนที่เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2554) ซึ่งการจูงจำนมนุษย์ให้อยู่ภายใต้ระบบตลาด

ที่สามารถซื้อขายได้และทำให้ตกอยู่ภายใต้มายาคติที่จงจำให้สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ แม้แต่ “สิทธิ” ในการเลือกตั้งก็สามารถแลกเปลี่ยนผ่านผลประโยชน์เฉพาะหน้าได้โดยละเอียด ผู้กระทำการที่ต่อรองภายใต้การเมืองเรื่องเลือกตั้งในหลายมิติซึ่งเป็นการต่อรองอัตลักษณ์ ภายใต้การให้ความหมายของ “สิทธิ” ที่หลากหลาย การสูญเสียอัตลักษณ์และตัวตนของคน ชนบทนำมาสู่การใช้ความสัมพันธ์ทางการเมืองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อต่อรองและ ช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองเพื่อจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนในท้องถิ่นใหม่

แม้ว่าเราจะมอง “ระบอบประชาธิปไตย” ว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมสำหรับสังคมไทย จนกลายเป็น “วัฒนธรรมประชาธิปไตยอุปถัมภ์” ที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นเรื่องนามธรรม สำหรับผู้บริหารและยากยิ่งที่จะปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติโดยเฉพาะความคลุมเครือทาง นโยบายและความไม่ชัดเจนของพรรคการเมืองต่างๆ ในช่วงก่อนการปฏิรูปการเมืองหรือก่อน การเลือกตั้งภายใต้กติกาของรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 เงื่อนไขสำคัญอีกประการที่ทำให้สิทธิ เสรีภาพของประชาชนไม่ปรากฏเป็นจริง คือ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย แม้ว่าจะในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ ระบอบการเมืองทุกระบบจำเป็นต้องรักษาความชอบ ธรรมให้กับตัวเองด้วยการแสดงความสามารถในการสร้างความผาสุกให้ผู้อยู่ใต้การปกครองได้ มากกว่าการเมืองในระบบอื่นแต่สิ่งที่ระบอบประชาธิปไตยไทยรับช่วงมรดกมาจากระบอบ อำนาจนิยมนั้น ยังมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เหลื่อมล้ำกันระหว่างเมืองกับชนบทและ ระหว่างคนรวยกับคนจน รวมถึงการผูกขาดการจัดการทรัพยากรสำคัญๆ โดยรัฐ และเพิกถอน จารีตในการจัดการตนเองของชุมชนในหลายๆ เรื่อง ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดช่องให้มีการรุกร้า ชุมชนท้องถิ่นจากภายนอก” (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548)

แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มคนในชุมชนท้องถิ่นที่ก่อตัวขึ้นมาใหม่ หรือที่เราเรียกว่า “คนชั้น กลางในชนบท” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2554) “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (cosmopolitan villagers) (Keyes, 2553) หรือ “ชาวนารายได้ปานกลาง” (middle-income peasant) (Walker, 2012) “ชาวนาที่ยืดหยุ่น” (Flexible Peasants) (ยศ สันตสมบัติ, 2546; Yos, 2008) คนกลุ่มใหม่ เหล่านี้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับชาวบ้านในเศรษฐกิจแบบศีลธรรมที่อาจจะเคยมีอยู่ในอดีตเพราะ พวกเขาไม่ได้พยายามหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในระบบตลาดอีกต่อไป ตรงกันข้ามกลับพยายาม ฉกฉวยและแสวงหาโอกาสจากตลาดอย่างเต็มที่ด้วยการปรับตัวอย่างหลากหลาย รวมถึงมีความ คาดหวังในด้านการบริโภคโดยเฉพาะการบริโภคคุณภาพชีวิตที่ดีในฐานะที่เป็นการช่วงชิง ความหมายการพัฒนาซึ่งเคยผูกติดอยู่กับด้านการผลิตที่ให้ความสำคัญกับรายได้เท่านั้น

ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นด้วยการพยายามเข้าไปต่อรองกับรัฐในลักษณะต่างๆ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2558)

บทความนี้ต้องการเสนอ (1) การเล่นการเมืองของชาวบ้านผ่านสายสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ เช่น การสร้างกลุ่ม การเมืองชาติ ท้องถิ่น สีเสื้อ (2) ที่สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเปลี่ยนสัมพันธภาพทางการเมืองในชนบท (3) คนกลุ่มใหม่ที่เข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นผ่านการเลือกตั้งที่เป็นกระบวนการขึ้นพื้นฐานที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตยซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นนี้ได้ทำให้เกิดสัมพันธภาพทางการเมืองแบบใหม่ที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปสร้างพื้นที่อำนาจต่อรองในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงสังคมท้องถิ่น (4) ผ่านความสัมพันธ์ที่หลากหลายเหลื่อมซ้อนกันหลายระดับเป็นสหสัมพันธ์ เพื่อทะลายมายาคติที่เชื่อว่าชาวบ้านโง่ จน เจ็บ ไม่เข้าใจการเมืองซึ่งจะกล่าวอย่างละเอียดต่อไปข้างหน้า

2. ความเคลื่อนไหวในการกระจายอำนาจ

การศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ งานที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและกลุ่มที่สองมองในเรื่องระบอบประชาธิปไตย ฐานเสียง หรือการมอง “หน่วยของผู้ลงคะแนน” ซึ่งมักพบในการศึกษาการเมืองผ่านการเลือกตั้งในประเทศไทย

งานในกลุ่มแรกจะให้ความสำคัญกับโครงสร้างองค์กรว่าจะปรับเปลี่ยนหรือสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบไหนให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ศึกษาโดยนักรัฐศาสตร์ อาทิเช่น งานของ Robert Dahl เรื่อง A Who governs? : democracy and power in an American city (1961) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสถาบันโดยมีคำถามว่าการปกครองหรือการใช้อำนาจสถิตอยู่ที่ใดบ้าง องค์กรหรือกลุ่มบุคคลใดมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมถึงองค์กรหรือบุคคลใดมีอำนาจครอบงำ ชี้นำการปกครอง ผ่านอำนาจและการตัดสินใจกิจกรรมสาธารณะของเมืองในช่วงทศวรรษที่ 1950s ภายใต้บริบทสังคมที่เขาศึกษาได้เปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมทำให้คนกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันทั้งด้านทุน อำนาจ และข้อมูลข่าวสาร เขาศึกษาจากมิติสาธารณะต่างๆ โดยเขาเสนอว่าแม้ว่าการเมืองผ่านระบบการเลือกตั้งทำให้คนทุกคนมีสิทธิมีเสียงในการลงคะแนนเท่ากันแต่คนกลุ่มต่างๆ ก็มีความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ อำนาจการตัดสินใจ การเข้าถึงเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจใน

การตัดสินใจเรื่องต่างๆ รวมถึงตำแหน่งแห่งที่ของคนกลุ่มต่างๆ ไม่เท่ากัน ทำให้การกระจายของทรัพยากรของคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน มีการสร้างแรงจูงใจ ใช้อิทธิพลเพื่อโน้มนำมติสาธารณะ

ฉะนั้น ปัจเจกจึงไม่มีอิสระโดยสมบูรณ์ในการตัดสินใจแบบอุดมคติแต่ระบอบประชาธิปไตยก็ส่งผลให้อำนาจในการเมืองหรือการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ขยายมาสู่คนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชนชั้นนำมากขึ้นซึ่งในอดีตอำนาจการตัดสินใจมักตกอยู่ในหมูชนชั้นนำ (ruling elites) มาเป็นผู้นำในแต่ละประเด็น (leaders) เพิ่มมากขึ้น

ส่วนการศึกษาการเมืองท้องถิ่นไทยของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552ก; 2552ข) โกวิท พวงงาม (2546) โกวิท พวงงาม และธีรเดช ฉายอรุณ (2545) นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2549, 2552) มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ (2555) กอบกุล รายนาค (2555) ส่วนใหญ่ศึกษาอุปสรรคปัญหาของการกระจายอำนาจว่ามีอะไรบ้าง ทำไมกระจายอำนาจมาหลายสิบปีแล้วองค์กรปกครองท้องถิ่นจึงยังไม่มีศักยภาพเท่าที่ควรและงานเหล่านี้จะเสนอแนวทางทั้งในแง่นโยบาย และกฎหมายเพื่อสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แต่อย่างไรก็ตามงานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับโครงสร้างองค์กร โดยไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับคนในระดับต่างๆ หรืออาจกล่าวได้ว่างานกลุ่มนี้เป็นการศึกษาการเมืองเชิงสถาบัน การศึกษาทำนองนี้มีข้อจำกัดที่ไม่เห็นปฏิบัติการของคนที่เข้ามาใช้ ช่วงชิง เปลี่ยนแปลงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่สอง มองในเรื่องระบอบประชาธิปไตยของฐานเสียงโดยให้ความสนใจ “หน่วยของผู้ลงคะแนน” มักพบในการศึกษาการเมืองผ่านการเลือกตั้ง

งานในกลุ่มนี้มองสังคมไทยเป็นทวิลักษณ์ทางการเมือง คือ การแบ่งสังคมไทยเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือ เขตเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพฯ ถูกมองว่ามีแนวคิดประชาธิปไตยแบบก้าวหน้า มีพื้นฐานสังคมแบบปัจเจกชนนิยม พฤติกรรมการเมืองและการเลือกตั้งของคนเมืองถูกมองว่าวางอยู่บนหลักเหตุผล คำนึงถึงนโยบายผลประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะหน้าส่วนตน ส่วนในเขตชนบทคนเหล่านี้ถูกมองว่ายากจน พวกเขาพึ่งตนเองไม่ได้ จึงจมปลักอยู่ในเครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ ฟังฟังผู้มีอิทธิพลเรื่อยไป ต้องยอมแลกคะแนนเสียงกับการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจและการเมืองจากผู้มีอิทธิพล หากไม่ตกอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ของนักการเมืองก็กลายมาเป็นนักการเมือง (Ockey, 2004; Nishizaki, 2011) ภาพตรงกันข้ามระหว่างนักประชาธิปไตยในเมืองที่เรียกร้องประชาธิปไตยอย่างบริสุทธิ์ใจขัดแย้งตรงข้ามกับชาวบ้านที่ถูกซื้อเสียง ถ้าไม่ถูกชักจูงให้มาสนับสนุนนักเลือกตั้งก็ถูกจ้างมาเลือกตั้ง จ้างมาชุมนุม

หรือไม่ก็เสพติดประชานิยม (ยุกติ มุกตาวิจิตร, 2555) โดยงานในกลุ่มนี้มองความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนโดดๆ ผู้ลงคะแนนเสียงกับ “เงินซื้อเสียง” วางอยู่บนฐานทวิลักษณ์การเมืองไทยในสองทศวรรษที่ผ่านมา (อนุก เหล่าธรรมทัศน์, 2536) ถือได้ว่าเป็นแนวคิดหลักที่วางกรอบความเข้าใจประชาธิปไตยและกำหนดแนวทางการเข้าใจการเลือกตั้งให้สังคมไทยมายาวนาน

ส่วนงานอีกสายเช่นงานของ Arghiros (2001) เสนอว่าการกระจายอำนาจ (decentralization) อาจไม่ใช่ ไม่เพิ่มประชาธิปไตย (democracy) หรืองานของ Scott (1998) พบว่าการเมืองยังเป็นเครื่องของการสร้างความหมายและควบคุมผ่านการเมืองของการจ้องมอง (seeing) ที่รัฐเข้ามาเปลี่ยน สร้างความหมายของอำนาจรัฐใหม่เพื่อที่จะเข้าไปควบคุมบงการ และเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน รวมถึงนักการเมืองอาจนำ “การพัฒนา” (development) มาเป็นเครื่องมือในการขยายอำนาจรัฐเพื่อที่จะลดทอนความเป็นการเมือง (depoliticization) และให้ประชาชนเชื่อว่าระบบการเมืองดีอยู่แล้วและไม่จำเป็นต้องการเมืองอีกต่อไป (Ferguson, 1994)

แต่อย่างไรก็ตามการกระจายอำนาจได้ทำให้ประชาชนสามารถต่อรองกับนักการเมืองรัฐ และเป็นเครื่องมือเข้าสู่อำนาจได้ดีกว่าการปกครองแบบอื่นๆ ส่วนเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียงประชาชนไม่ได้ขายเสียงเพื่อแลกกับบรรลุประโยชน์เฉพาะหน้า การซื้อสิทธิ ขายเสียงเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมอย่างซับซ้อนภายใต้ความสัมพันธ์ที่หลากหลายทั้งอุปถัมภ์แนวตั้ง แนวนอน เครือญาติ พรรคพวก เพื่อนฝูง กลุ่มธุรกิจ การสร้างภาพลักษณ์ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานของนิติ ภาวครพันธุ์ (Niti, 2003)

แม้งานทั้งสองสายในกลุ่มที่สองให้ความสนใจต่อผู้กระทำการทางการเมืองเหมือนกัน แต่ทั้งสองสายมีมุมมองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ สายแรกมองว่าผู้กระทำการทางการเมืองมีความเฉื่อยเฉยทางการเมืองสามารถชักจูงได้โดยง่ายผ่านผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งผู้กระทำการทางการเมืองทำนองนี้ไม่ทำให้การเมืองพัฒนาไปได้ (อนุก, 2536) ส่วนสายที่สองให้ความสำคัญต่อผู้กระทำการทางการเมืองที่สามารถต่อรองกับนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายผ่านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระยะต่างๆ คนเหล่านี้เป็นผู้กระทำการทางการเมืองที่มากกว่าผลประโยชน์เฉพาะหน้า (Arghiros, 2001; Walke, 2012; Ockey, 2004; Nishizaki, 2011; ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2556; อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556)

กล่าวโดยสรุปการศึกษาในกลุ่มนี้พบว่าการเมืองที่เคยเกาะเกี่ยวกันแต่เดิมได้มีความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในหลายมิติทั้งเกิดกลุ่มคนที่หลากหลายและแข่งขันกันเองซึ่งทำให้เราเห็นว่าการเมืองในระดับท้องถิ่นมีพลวัต เป็นสนามต่อรองของคนกลุ่มต่างๆ เป็นความสัมพันธ์ที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันในหลายระบบ การทำความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยจึงไม่ง่ายอย่างที่ “มายาคติ” ทำให้เรารับรู้ การเมืองในระดับต่างๆ อาศัยความสัมพันธ์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่ด้วย (นิติ ภาวครพันธุ์, 2558)

การศึกษาในแนวนี้นี้ช่วยให้เรามองการเมืองแบบตีขลุ่ยเหมารวม ใช้แต่คำใหญ่ๆ เช่น คนชั้นกลางเริ่มเกิดเมื่อทศวรรษ 2500 แล้วมีสำนึกแบบใหม่ มีมุมมองต่อชีวิตการเมือง ฯลฯ แบบใหม่ เราตั้งคำถามว่าคนชั้นกลางกลุ่มใด อยู่ภายใต้เงื่อนไขไหนแล้วเปลี่ยนจริงหรือไม่บนฐานอะไรเพราะแต่ละกลุ่มภายใต้ “ร่มเงาคนชั้นกลาง” สามารถแยกย่อยได้มากมายไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่และเวลา การตีขลุ่ยเหมารวมเพื่ออธิบายสำนึกทางการเมือง รสนิยม ความรู้สึกจึงทำให้ความเข้าใจพร่าเลือนและอธิบายอะไรไม่ได้แต่การอธิบายผู้ประกอบการทางการเมืองข้างต้นทำให้เห็นปฏิบัติการของผู้คนที่เข้าไปในสนามการเมืองในบทบาทต่างๆ ทั้งการเมืองผ่านการเลือกตั้ง และการสร้างความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ อย่างหลากหลายซึ่งเป็นสหสัมพันธ์ของการเมืองภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

3. ผู้ประกอบการทางการเมือง: คนชั้นกลางใหม่

ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคมในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เกิด “คนชั้นกลางในชนบท” (นิติ เอียวศรีวงศ์, 2554) ที่มีความตื่นตัวทางการเมือง การดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับเมืองอย่างแนบแน่นทำให้ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติสร้างผลกระทบไม่มากนักต่อการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้น “คนชั้นกลางในชนบท” มี “สำนึกทางการเมือง” ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะผ่าน “การเลือกตั้ง” เพราะมีผลอย่างสำคัญต่อการกำหนด “นโยบายสาธารณะ” มีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก เขาเหล่านั้นได้เข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองในฐานะ “ผู้ประกอบการทางการเมือง” (politic agency) ที่กระตือรือร้น

รวมถึงการปรับเปลี่ยนการผลิตสู่ภาคนอกเกษตรกรรมหรือในภาคเกษตรกรรมที่เป็น การผลิตเพื่อขาย⁴ ทำให้คนในภาคการผลิตนั้นๆ สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและ เศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าในท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และระบบความสัมพันธ์แบบเดิม (รวมถึง ระบบอุปถัมภ์แบบเดิม) ไม่อาจแก้ไขปัญหาให้คนในสังคมได้อีกต่อไป การ “ถักทอ” สายใย ความสัมพันธ์แบบใหม่ทั้งในระบบอุปถัมภ์ใหม่⁵ ระบบพาณิชย์ ฯลฯ ได้สร้างจินตนาการใหม่ของ ชาวชนบทหรือที่ Keyes (2553) เสนอว่าเป็น “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (cosmopolitan villager) เพราะว่าการดำเนินชีวิตของชาวชนบทสัมพันธ์กับเศรษฐกิจมหภาคอย่างแยกไม่ออก ทำให้จินตนาการทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นหรือชาวบ้านแตกต่างจากรุ่นพ่อรุ่นแม่ อย่างไม่อาจเทียบกันได้ จากการศึกษาของ Arghiros (2001) Walker (2012) Ockey (2004) Nishizaki (2011) ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2556) และ อภิชาติ สถิตินิรามัย (2556) พบว่าคน ที่มาเล่นการเมืองท้องถิ่นมีความหลากหลาย ทั้งผู้นำตามประเพณี นายทุนน้อย กลุ่มอาชีพอิสระ ข้าราชการเกษียณ ฯลฯ คนหลากหลายกลุ่มสะท้อนผ่านนักการเมืองท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นกลุ่ม ผลประโยชน์ที่หลากหลายซึ่งแต่ละคนต่างก็ต้องรักษาพันธะสัญญากับประชาชนในท้องถิ่น

คนกลุ่มนี้เล่นการเมืองที่หลากหลายทั้งการเมืองในระบบ และการเมืองใน ชีวิตประจำวัน การอธิบายการเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการ กำหนดทิศทางทางการเมืองซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นการเมืองในเชิงโครงสร้างแต่การอธิบาย การเมืองในบริบทการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของผู้คนสามารถมาอธิบายการต่อสู้ของผู้คนในห้วง เวลาได้ เช่น งานของ Haberkorn (2007) พยายามอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนาที่ สร้างองค์กรขนาดใหญ่เพื่อต่อรองกับรัฐผ่านเครื่องมือทางด้านกฎหมายที่รัฐเป็นผู้กำกับควบคุม แต่ชาวนาได้เรียกร้องต่อรองให้รัฐปฏิบัติตามกฎหมายนั้นๆ อย่างจริงจัง ซึ่งแตกต่างจากงาน

⁴ การผลิตของคนในชนบททั้งในภาคเกษตรกรรมไม่ได้เป็นการผลิตเพื่อยังชีพ แต่เป็นการผลิตเพื่อขาย รวมถึงรายได้ของ ครัวเรือนก็ได้มาจากภาคเกษตรกรรม แต่มีรายได้จากภาคการผลิตอื่น เช่น ภาคบริการ ภาคพาณิชย์กรรม และ อุตสาหกรรม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของการผลิตได้สร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชนบทหลายด้าน และก่อให้เกิด “ชน ชั้นกลางในชนบท” (ดู นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555) ที่มองว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่สำคัญในการเคลื่อนไหวในขบวนการเสื่อ แดง และมีสำนึกทางการเมืองในการมีส่วนร่วมในการเมืองในระดับต่างๆ

⁵ ความเปลี่ยนแปลงในการผลิตในภาคต่างๆ ของสังคมไทยทำให้เกิด “ระบบอุปถัมภ์ใหม่” ภายใต้การผลิตแบบใหม่ ซึ่ง ความสัมพันธ์แบบใหม่มิได้เป็นระบบที่แน่นแฟ้น หรือเป็นระบบอุปถัมภ์ที่มีตามจารีตแบบไทย (ดู อุดิน รัตพัฒน์ , 2539; อมรา พงศาพิชญ์, 2539) แต่ระบบอุปถัมภ์นี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภาคการผลิต ที่มี “ความเปราะบาง” และ “ไม่รอดด้าน” เหมือนระบบอุปถัมภ์เดิม แต่ระบบใหม่นี้มี “ความยืดหยุ่น” และทำให้ผู้ได้อุปถัมภ์มีอำนาจต่อรอง มากขึ้น

ทั่วไปที่จะมองว่าชาวนาจะต่อต้านรัฐ ต่อต้านกฎหมาย อยู่ในพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ (Scott, 1985) แต่งานของเธอชี้ว่าในพื้นที่ที่เป็นทางการ ชาวนาก็เข้าร่วมในการต่อสู้ต่อรองด้วยเช่นกัน แม้ว่าในที่สุดจะถูกกดปราบและยุติความเคลื่อนไหวไป แสดงให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ (strategy) หรือกลยุทธ์ (tactics) ในการต่อสู้ที่หลากหลายของชาวนา (ดูเพิ่มใน, de Certeau, 1984; Bourdieu, 1977) ที่มีได้ต่อสู้ขัดขืนในชีวิตประจำวันในแนวของ Scott (1985) Kerkvliet (2005) แนวเดียวซึ่งจะทำให้เราเห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่ได้มีแต่ชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจเท่านั้นแต่งงานขึ้นนี้ทำให้เราเข้าใจว่าอำนาจทางการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นเรื่องที่สามารถเปลี่ยนผู้แสดงได้ ไม่มีใครสามารถผูกขาดหรือนิยามการให้ความหมายทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด คนเล็กคนน้อยก็สามารถสร้างองค์กรและปรับเปลี่ยนเครื่องมือของรัฐเข้ามาเป็นประโยชน์ต่อการต่อสู้ของตนได้ด้วย หรืองานของ Walker (2012) ที่ศึกษาการเมืองของชาวนาก็อธิบายการต่อรองเพื่อนำผลประโยชน์ของรัฐเข้ามาในหมู่บ้านที่มีให้การต่อต้านรัฐ แต่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงจากการเปลี่ยนโครงสร้างส่งผลให้เกิดผู้กระทำการทางการเมืองที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ “เปิดพื้นที่” ให้ชาวบ้านแต่ละกลุ่มสร้างอำนาจต่อรองที่แตกต่างกัน แล้วแต่ว่าคนหรือกลุ่มนั้นๆ มีฐานทรัพยากรและสามารถสร้างอำนาจได้มากน้อยแค่ไหน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นพื้นที่ต่อรองเชิงนโยบายระหว่างอำนาจส่วนกลางและความต้องการของท้องถิ่น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552, น. 138 - 143) ส่วนกลุ่มที่เข้าถึงทรัพยากรมาก คือ ผู้ที่แปรทุนเครือญาติ พวกพ้อง เงิน ฯลฯ ให้เป็นฐานการเมืองได้ จะเป็นผู้ที่สามารถเข้าไปใช้อำนาจต่อรองส่วนท้องถิ่นได้มากกว่ากลุ่มอื่น ผ่าน “การเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการเข้าไปมีส่วนในการกำหนดทิศทางของท้องถิ่น อาทิเช่น การเข้าไปมีอำนาจในการออกเสียงประชามติ การอนุมัติโครงการต่างๆ การถอดถอนสมาชิกและผู้บริหาร และใช้ “การเมืองแบบชาวบ้าน” เช่น การชูปชิตินินทา การใช้ความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เครือญาติ พวกพ้อง ฯลฯ ในการควบคุมนักการเมืองท้องถิ่นให้กำหนดทิศทางของท้องถิ่นได้ พื้นที่ทางการเมืองในส่วนนี้จึงเป็นพื้นที่ที่คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาสร้าง “อำนาจต่อรอง” เพื่อเรียกร้อง รักษาสิทธิ หรือผลประโยชน์ส่วนตนและของกลุ่มได้อย่างเต็มที่

หรือไม่ในท้ายที่สุดยุทธวิธีต่างๆ ข้างต้นไม่สามารถควบคุมหรือไม่เป็นที่พอใจของคนในพื้นที่หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ การยึดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อน เปลี่ยนแปลงหรือสร้างพื้นที่ต่อรองในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จึงเป็นยุทธวิธีหนึ่งในกำหนดทิศทางของท้องถิ่นในปัจจุบัน (ดูเพิ่มใน พิสิษฐ์ นาสี และชัยพงษ์ สำเนียง, 2556)

พื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่างๆ จึงเป็น “สนาม” (field) “พื้นที่” (space) ที่คนชั้นกลางใหม่นี้ใช้ในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงสังคมในมิติต่างๆ อย่างไพศาล และไม่เพียงแต่คนกลุ่มใหม่ที่เข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นที่มีอายุอยู่ในช่วง 30 – 50 ปี และมีการศึกษาที่สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรีถึงร้อยละ 25 มีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมถึงร้อยละ 50 (กต. เชียงใหม่, 2555) ทำให้คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนกลุ่มเดิมที่มีการผลิตในภาคเกษตรกรรม แต่คนกลุ่มใหม่นี้สัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับเศรษฐกิจและการเมืองในระดับชาติที่ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบไม่มากนักน้อยต่อเขา

อาทิเช่น ถ้าเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างเขาย่อมมีความสัมพันธ์กับความเติบโตของเศรษฐกิจในระดับมหภาค ถ้าเศรษฐกิจมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องก็ทำให้เขามีงานทำและสามารถ “หล่อเลี้ยง” แรงงานในเครือข่ายได้อย่างต่อเนื่องหรือแม้แต่การผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าเองก็สัมพันธ์กับความเติบโตของเศรษฐกิจในระดับมหภาคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถ้าเศรษฐกิจซบเซา การสั่งซื้อของย่อมมีปริมาณที่ลดลงและคนในเครือข่ายย่อมขาดรายได้ ฉะนั้นการเติบโตของท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ย่อมสัมพันธ์กับเศรษฐกิจระดับมหภาค และชนบทไม่ได้โดดเดี่ยวอีกต่อไป

การผลิตนอกภาคเกษตรกรรมหรือในภาคเกษตรกรรมที่เป็นการผลิตเพื่อขาย (การผลิตของคนในชนบททั้งในภาคเกษตรกรรมไม่ได้เป็นการผลิตเพื่อยังชีพแต่เป็นการผลิตเพื่อขาย รวมถึงรายได้ของครัวเรือนก็ได้มาจากภาคเกษตรกรรมแต่มีรายได้จากภาคการผลิตอื่นๆ ด้วย) ทำให้คนในภาคการผลิตนั้นๆ สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าในท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และระบบความสัมพันธ์แบบเดิม (รวมถึงระบบอุปถัมภ์แบบเดิม) ไม่อาจแก้ไขปัญหาให้คนในสังคมได้อีกต่อไป

เขาเหล่านั้นบางส่วนเป็นคนงานในนิคมอุตสาหกรรมเป็นแรงงานในโรงงานทอผ้าขนาดเล็ก เป็นแรงงานก่อสร้าง หรือเป็นเกษตรกรปลอดสารพิษ ปลูกข้าวเพื่อขาย ทำสวนลำไย ฯลฯ ซึ่งใช้หมู่บ้านเป็นแต่เพียง “ที่นอน” หรือ “กลับเฉพาะในช่วงเทศกาล” ทำให้เขาเหล่านั้นประสบพบเจอปัญหาและโอกาสของชีวิตนอกหมู่บ้านทำให้ “จินตนาการทางการเมือง” ของนักการเมืองท้องถิ่นหรือชาวบ้านที่เลือกแตกต่างจากรุ่นพ่อรุ่นแม่อย่างมาอาจเทียบกันได้ คนกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่าชนบทไทยไม่ได้มีแต่เกษตรกรอย่างที่เคยๆ เข้าใจ และพบว่าคนที่มาเล่นการเมืองท้องถิ่นมีความหลากหลาย ทั้งผู้นำตามประเพณี นายทุนน้อย กลุ่มอาชีพอิสระ ข้าราชการเกษียณ ฯลฯ คนกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่าชนบทไทยไม่ได้มีแต่เกษตรกรอย่างที่มักจะ

เข้าใจแต่มีคนหลากหลายกลุ่มสะท้อนผ่านนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำให้เห็นกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละคนต้องรักษา “พันธสัญญา” กับประชาชนในท้องถิ่นที่เลือกตนเข้ามาทำงานเพื่อที่จะได้กลับเข้ามาในการเลือกตั้งครั้งต่อไป การเข้าสู่ระบบพาณิชย์ ฯลฯ ได้สร้างจินตนาการใหม่ของชาวชนบท หรือที่ Keyes (2553) เสนอว่าเป็น “ชาวบ้านผู้รู้จักโลกกว้าง” (Cosmopolitan villagers) เพราะว่าการดำเนินชีวิตของชาวชนบทสัมพันธ์กับเศรษฐกิจมหภาคอย่างแยกไม่ออก

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่า “เขา” เหล่านั้นจะมีความสนใจ “ทางการเมือง” มากน้อยแค่ไหน แต่การเข้าสู่ “การเมืองในระดับนโยบาย” หรือ “ระดับชาติ” ย่อมมีทำนบกีดขวางมหาศาล ทั้งทุนและเครือข่าย ฯลฯ ฉะนั้นพื้นที่ที่ “เขา” จะเข้าไปมีส่วนในทาง “การเมือง” ได้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับต่างๆ ที่ “เขา” เหล่านั้นพอจะมีศักยภาพในการเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็น “พื้นที่ทางการเมือง” ใหม่ของคนกลุ่มต่างๆ กลุ่มคนที่เข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ คือ เป็นพื้นที่ที่คนกลุ่มต่างๆ สามารถเข้ามาใช้เพื่อขับเคลื่อน “วาระส่วนตัว” และ “วาระสาธารณะ” ได้อย่างกว้างขวาง พบว่าคนกลุ่มใหม่ เช่น นายทุนน้อยในท้องถิ่น ผู้ประกอบการขนาดเล็กหรือชนชั้นกลางระดับต่างๆ (ดูเพิ่มใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555) ได้เข้ามามีบทบาทใน “สนามการเมืองใหม่” นี้ สะท้อนให้เห็นกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายเพราะการเมืองหรืออำนาจท้องถิ่นในอดีตมักผูกขาดอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์แคบๆ เช่น ตระกูลใหญ่ในพื้นที่ นักเลง พ่อค้าคนกลาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ครู ฯลฯ (ดูเพิ่มใน แอนดรู เทอร์ตัน, 2533) ที่เป็นกลุ่มอำนาจในท้องถิ่นเดิมที่ผูกขาดการเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่นโดยผูกโยงกับข้าราชการและนักการเมืองระดับชาติทำให้เกิด “ระบบอุปถัมภ์ที่ซูติต”

“สนามการเมืองใหม่” นี้ สะท้อนให้เห็นกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายเพราะการเมืองหรืออำนาจท้องถิ่นในอดีตมักผูกขาดอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์แคบๆ แต่ในปัจจุบันได้เห็นการเข้ามาของ “ผู้ประกอบการขนาดเล็ก” ที่ต่างเป็นคน “หน้าใหม่” ที่เข้ามาสู่สนามการเมืองท้องถิ่นด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างกันและสร้างสายสัมพันธ์ในหลากหลายเป็นรูปแบบของความเปลี่ยนแปลงในการเมืองท้องถิ่นในระดับที่น่าสนใจเพราะว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรขนาดเล็กและตัวสมาชิก ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นล้วนเป็นคนในพื้นที่หรือไม่ก็มีความ

ผูกพันกับคนในพื้นที่อย่างแน่นแฟ้นหรือเป็นความสัมพันธ์ซึ่งหน้า⁶ ทำให้การทำงานต้องรับผิดชอบต่อคนในพื้นที่ทั้งวิถีชีวิตและกฎหมายได้กำหนดให้สมาชิกและผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้ง ถ้าผู้บริหารหรือสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในสมัยต่อไปก็ไม่ได้รับการเลือกตั้งกลับเข้ามาซึ่งพบว่ากลุ่มอดีตนายกไม่สามารถชนะเลือกตั้งกลับเข้ามาบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กว่า 50 % สัดส่วนสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเก่า (คนเดิม) ได้รับเลือกกลับเข้ามาเฉลี่ยแค่ 50 % เช่นกัน (ดูเพิ่มใน มติชน, 2555; ไทยรัฐ, 2555) ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ขนาดเล็กสามารถกำหนดตัว “ผู้เล่น” การเมืองได้ซึ่งสามารถดูได้จากการเลือกตั้งของท้องถิ่นในระดับต่างๆ ที่อาศัยความสัมพันธ์ที่หลากหลายซึ่งพื้นที่ทางการเมืองขนาดเล็กเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขที่ซับซ้อนทั้งที่สัมพันธ์กับเขตพื้นที่ขนาดเล็ก ใหญ่และอิทธิพลของการเมืองระดับชาติหรือความคิดอุดมการณ์เป็นความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์หลายระดับที่แสดงถึงความซับซ้อนของการเลือกและการปรับเปลี่ยนสู่โครงสร้างการเมืองและสังคมของท้องถิ่นที่ไม่ได้ง่ายอย่างที่คนเมืองเข้าใจซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดข้างหน้า

4. เขตเล็ก เขตใหญ่ ในการเมืองท้องถิ่น

“การเลือกตั้ง” ทำให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครอง ท้องถิ่นได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน คนในท้องถิ่นเห็นความเปลี่ยนแปลง “เห็นเนื้อเห็นหนังมากขึ้น” ถนนหนทางดีขึ้น เมื่อมีปัญหาสามารถเข้าไปทำการเทศบาล อบต. ตำนายกฯ หรือสมาชิกได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านชั้นตอนราชการมากมาย

เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนมีหน้าที่ไปใช้สิทธิของตนเองโดยผ่านการลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทน การเมืองภาคประชาชนคือองค์ประกอบทางการเมือง (หรือจะเรียกว่าองค์ประกอบใหม่ก็ได้) ที่กำเนิดขึ้นควบคู่ไปกับการมอบสิทธิแก่ตัวแทน เพราะการเมืองระบบตัวแทนทำให้ประชาชนรู้สึกว่ ไม่อาจพึ่งพาได้มากนัก ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ แทรกซึมซึ่งกันและกันตลอดจนขัดแย้งบนพื้นที่สาธารณะ ช่วงชิงอำนาจ

⁶ เป็นความสัมพันธ์ที่เห็นหน้าค่าตาหรือรู้ภูมิหลังของแต่ละฝ่ายมีความสัมพันธ์กันในช่องทางใดช่องทางหนึ่ง เช่น เป็นญาติ เพื่อน ลูกจ้าง หรือนายจ้าง ฯลฯ

ผลประโยชน์ ทรัพยากร อุดมการณ์ ตลอดจนทางเลือกของการพัฒนากับหน่วยทางสังคมภาคต่างๆ (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548)

การเลือกตั้งที่เป็น “พื้นที่ทางการเมือง” ที่สำคัญไม่ได้วางอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้เกิด “คนชั้นกลางในชนบท” โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรขนาดเล็กและตัวสมาชิก ผู้บริหารขององค์กรล้วนเป็นคนในพื้นที่ที่มีความผูกพันกับคนในพื้นที่หรือเป็นความสัมพันธ์ซึ่งหน้าทำให้การทำงานต้องรับผิดชอบต่อคนในพื้นที่โดยตรง อีกทั้งกฎหมายได้กำหนดให้สมาชิกและผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้ง ถ้าผู้บริหารหรือสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในสมัยต่อไปก็จะไม่ได้รับการเลือกตั้งกลับเข้ามาซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ขนาดเล็กสามารถกำหนดตัว “ผู้เล่น” การเมืองท้องถิ่นได้

การเลือกหรือไม่เลือกของชาวบ้านมีความสำคัญและเป็น “อาณัติ” ที่ “ชี้เป็นชี้ตาย” นักการเมืองท้องถิ่นทำให้นักการเมืองต้องพยายามรักษาสถานะเสียงกลุ่มต่างๆ ไว้ให้นานที่สุดและกว้างขวางที่สุดเพื่อดำรง “สถานะนักการเมือง” ของตน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึง “เป็นพื้นที่เปิด” “สามารถตรวจสอบ ถ่วงดุล” ได้ ทำให้การเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นพื้นที่ที่ “ชาวบ้าน” เข้าไป “เล่น” และกำหนดทิศทางได้ เช่นคำพูดที่ว่า “ไม่พอใจเราก็กไม่เลือก ถ้าแพ้ครั้งหน้าก็เลือกใหม่ได้”

การเมืองในท้องถิ่นสามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ในระดับเทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การเลือกนายกเทศมนตรี และ นายก อบต. ชาวบ้านจะมีวิธีการเลือกที่แตกต่างกัน โดยการเลือกสมาชิกใน อบต. ที่เป็นพื้นที่ขนาดเล็ก ใช้หมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง ทำให้อิทธิพลของเครือญาติมีสูงเพราะในหมู่บ้านต่างๆ จะมีตระกูลหลักที่เป็นตระกูลใหญ่จะสามารถเข้ามาเป็นสมาชิก อบต. ได้อย่างน้อยหนึ่งคน โดยชาวบ้านจะเลือกคนที่ทำงานให้หมู่บ้าน หรือ “เป็นคนดี” และอีกคนอาจเป็นเครือญาติ ผู้ที่มีฐานะดีหรือผู้มีความรู้เพื่อจะได้ช่วยเหลือคนในหมู่บ้านได้ ทำให้การเลือกตั้งใน อบต. อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวสูง และเป็นปัจจัยชี้ขาดการแพ้ชนะ (ดูเพิ่มใน, พิสิษฐ นาฮี และชัยพงษ์ สำเนียง, 2556)

ส่วนการเลือกตั้งในระดับเทศบาล และนายกทั้ง 2 ระดับ ที่เป็นเขตใหญ่ ผู้สมัครต้องอาศัยเครือข่าย ฐานเสียงที่กว้างขวางกว่าระบบ “เครือญาติ” เช่น เครือข่ายพวกพ้อง หรือไม่มีความสัมพันธ์ในด้านอื่น เช่น การช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มปัญหาร่วมกัน ในส่วนของ

กลุ่มที่มีปัญหาร่วมกันจะเข้มแข็ง เพราะแต่ละคนจะรู้ว่าคนไหนมีศักยภาพและสามารถสะท้อนปัญหาของกลุ่มได้ รวมถึงต่อสู้เพื่อกลุ่มมาอย่างยาวนาน เป็นต้น

การเลือกตั้งในพื้นที่ใหญ่นี้ คนๆ เดียวไม่มีศักยภาพที่จะสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ได้อย่างซับซ้อน และกว้างขวาง แต่ต้องอาศัยทีมงาน เช่น การเลือกตั้งนายกฯ จะต้องมียุทธศาสตร์ คือ รองนายก และที่ปรึกษา ที่จะเป็บบุคคลที่มีฐานเสียงเฉพาะของตนทั้งในระบบเครือข่าย และระบบพวกพ้องเพื่อจะได้อาศัยฐานเสียงนั้นเป็นคะแนนเพื่อให้ได้รับชัยชนะ

นอกจากนี้ในการลงสมัครเลือกตั้งในระบบ อบต. ผู้สมัครนายก อบต. ส่วนใหญ่จะไม่ส่งสมาชิก อบต. ลงในระดับหมู่บ้าน หรือไม่มีสมาชิกที่เป็นทีมงาน เพราะอาจทำให้เสียคะแนนในหมู่บ้านต่างๆ ส่วนใหญ่จะลงเฉพาะตัวนายกและทีมงานบริหาร เพราะพื้นที่ อบต. ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบททำให้แต่ละหมู่บ้านมีเครือข่ายที่หลากหลายที่ต่างมีสมาชิกในเครือข่ายลงรับสมัครเลือกตั้ง ถ้ามีการสร้างทีมสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจทำให้ไม่เลือกนายกด้วย ดังนั้นการสมัครนายกใน อบต. จึงปล่อยให้มีการเลือกสมาชิกสภา อบต. ของแต่ละหมู่บ้านเอง

จากการศึกษาของอภิชาติ สถิตนิรามัย (2554) สรุปสาระของการเลือกตั้งในระดับ อบต. ที่เป็นเขตเล็กไว้ว่า “...การที่ส่วนใหญ่ของ อบต. มีเขตเลือกตั้งค่อนข้างเล็กนี้ก่อให้เกิดผลสามประการคือ หนึ่ง ผู้ออกเสียงมีโอกาสที่จะใช้สิทธิสูงกว่าเขตเลือกตั้งขนาดใหญ่ สอง ผู้ออกเสียงมีแรงจูงใจและมีข้อมูลที่จะติดตาม-ตรวจสอบ (monitoring) ผลงานของ อบต. มากกว่า ผลทั้งสองประการนี้ยังถูกเสริม (reinforced) ด้วยความสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า ทั้งในลักษณะคนบ้าน-ถิ่นเดียวกันและ /หรือความเป็นเครือญาติ จนอาจกล่าวอ้างได้ว่าข้อมูลข่าวสาร ทั้งในแง่คุณสมบัติส่วนตัวและผลงานของผู้สมัครไหลเวียนในหมู่ผู้เลือกตั้งด้วยต้นทุนค่อนข้างต่ำ... ชาวบ้านมีข้อมูลเกี่ยวกับอุปนิสัย ความเป็นมา ฐานะและผลงานของนายก อบต. ...และคู่แข่งของนายกท่านนี้ค่อนข้างดี เมื่อเขตเลือกตั้งเล็กและมีความสัมพันธ์แบบซึ่งหน้า ย่อมทำให้ต้นทุนส่วนตัวในการหาเสียงของผู้สมัครตำแหน่งทางการเมืองในระดับนี้ต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับการเลือกตั้งในระดับอื่นๆ ประเด็นนี้มีผลส่งเสริมการแข่งขันให้เข้มข้นขึ้น...การแข่งขันในสนาม อบต. เข้มข้นที่สุด...เมื่อเทียบกับทั้งการเลือกตั้งระดับชาติและระดับ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และสัดส่วนการใช้สิทธิเลือกตั้งของชาวบ้านก็สูงสุดด้วย จากตรรกะข้างต้น อาจสรุปเพิ่มได้ว่า อัตราการแลกเปลี่ยน (term of trade) ระหว่างคะแนนเสียงกับผลงานของ อบต. น่าจะเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านมากที่สุดเมื่อเทียบกับสนามการเมืองอื่นๆ ในแง่นี้ ระดับการรับผิดชอบต่อชาวบ้านของ อบต. ก็น่าจะสูงกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ประเภทอื่นด้วย...”

ส่วนการเลือกตั้งในระดับเทศบาลที่มี “ความเป็นเมือง” มากกว่า พื้นที่เทศบาลจะแบ่งออกเป็นเขต เช่นเทศบาลตำบลมีสมาชิก 12 คน แบ่งออกเป็น 2 เขต เขตละ 6 คน เทศบาลเมืองแบ่งออกเป็น 3 เขต 18 คน เป็นต้น ทำให้ระบบเครือข่ายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะอย่างน้อยคนเดียวไม่สามารถหาเสียง หรือสร้างเครือข่ายได้อย่างกว้างขวาง เพราะเขตเลือกตั้งหนึ่งๆ ประกอบด้วยหลายหมู่บ้าน และตัวผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) เองก็ไม่สามารถสร้างเครือข่ายได้ทั้งตำบล การที่รวมกันเป็น “ทีม” อาศัยฐานเสียงของแต่ละคนช่วยกันจะประกันความสำเร็จ และชัยชนะได้มากกว่าลงสมัครเพียงคนเดียว ซึ่งพบว่านายกที่ประสบความสำเร็จ และ ส.ท. ที่ชนะเลือกตั้งมักมาจากการสร้างทีมที่เข้มแข็ง ส่วนผู้สมัครอิสระมักได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งน้อยมากเพราะเครือข่ายไม่กว้างขวางพอ

ซึ่งสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าสู่การเมืองท้องถิ่น ที่เกิดจากการเปิดช่องทางของกฎหมาย ที่กำหนดคุณสมบัติไม่สูงมากนัก ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้ามาเล่นการเมืองท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง และพบว่าการเมืองที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น “พื้นที่ใหม่” ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถสร้าง “ตำแหน่งแห่งที่”(position) ในพื้นที่การเมืองได้ ด้วยเหตุผลที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่⁷ ที่ไม่ได้เป็น “ราชการ” เต็มตัว แต่เป็นพื้นที่สัมพันธ์แบบแน่นกับคนในท้องถิ่น หรือพูดได้อีกลักษณะหนึ่งว่าเป็นพื้นที่ “กึ่งทางการ” ที่ประชาชนในท้องถิ่นสามารถกำหนดทิศทางท้องถิ่นตามที่คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการให้เป็นได้ โดยเชื่อมโยงกับคนกลุ่มใหม่ ๆ เข้ามาเล่นการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ปล่อยให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผูกขาด และสามารถปรับเปลี่ยนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กทำให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้าไปกำกับควบคุม ช่วงใช้ และยังไม่ถูก “ครอบ” หรือ “ยึดโยง” กับราชการอย่างแน่นแฟ้น ทำให้มีความคล่องตัวสูงสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็น “องค์กรของประชาชน” ได้ (ชัยพงษ์ สำเนียง และพิสิษฐ์ นาสี, 2557)

การเลือกตั้งของท้องถิ่นจะมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของ “การเลือก” เพราะองค์ประกอบในการ “เลือก” ผู้บริหาร และสมาชิกสภาท้องถิ่นจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในหลายด้าน เช่น การเป็นเครือญาติ พวกพ้อง ชชาติพันธุ์ กลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ เงิน เป็นต้น ซึ่งคนๆ หนึ่ง

⁷ เกิดใหม่ในเชิงที่เป็นองค์กรที่ประชาชนสามารถเข้าไปช่วงใช้ขับเคลื่อนได้ เพราะก่อนหน้านี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียงแขน ขา ตั้ง ส่วยย่อย ส่วนย่อยของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเท่านั้น เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงแรกผู้ที่กำหนดทิศทางอย่างสำคัญ คือ ข้าราชการระดับต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทยนั่นเอง

ทั้งสมาชิก ผู้บริหาร หรือประชาชนที่ เป็นผู้เลือกตั้ง ต่างสังกัดกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มในเวลาเดียวกัน แต่การเลือกในท้ายที่สุด “ผู้เลือก”(ประชาชน) จะเลือกตามประโยชน์ “เฉพาะหน้า” และ “ประโยชน์ระยะยาวของแต่ละบุคคล” และการเลือกตั้ง คือ การตัดสินว่าประชาชนจะใช้ใครทำงาน

การเลือกตั้งทุกครั้งประชาชนก็จะเลือกกว่าคุณได้ไปต่อหรือไม่ ฉะนั้น “การเลือกตั้ง” คือ การ “สอบ” และ “ตรวจสอบ” ของนักการเมืองว่าจะให้ทำงานต่อไปหรือไม่ และทำให้นักการเมืองต้องรักษาความสัมพันธ์กับฐานเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งกลับเข้ามาอีก ซึ่งความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้ทำให้ชาวบ้าน “มีอำนาจต่อรอง” และกำหนดทิศทาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

5. การเมือง : ชาติ ท้องถิ่น และเรื่องเสื้อสี

ความเปลี่ยนแปลงของการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นแม้จะมีความสัมพันธ์กัน แต่ก็ไม่ได้แปลว่าการเมืองชาติจะเข้ามาครอบงำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เสมือนว่าคนในชุมชนหมู่บ้านเชื่อถืออย่างที่เขาใจโดยทั่วไป (Arghiros, 2001; Walker, 2012; Ockey, 2004; Nishizaki, 2011) แต่การเมืองในแต่ละระดับมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งในหลายกรณีการเมืองระดับชาติก็ไม่อาจกำหนดทิศทางการเมืองท้องถิ่นได้ เพราะการเลือกตั้งแทนในระดับท้องถิ่นจะเป็นการเลือกที่สะท้อนปัญหาเฉพาะหน้า หรือประโยชน์ระยะยาวของท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ใช่การเลือกในปัญหาเชิงโครงสร้าง หรือในเชิงอุดมการณ์ที่จะแสดงออก (เล่น) ผ่านการเมืองระดับชาติ การเลือกตั้งในสองแบบนี้จึงมีความแตกต่างทั้งในรูปแบบและเนื้อหา มายาคติที่เชื่อว่านักการเมืองสามารถควบคุมงบประมาณประชาชนในพื้นที่ต่างๆ จึงใช้ไม่ได้กับการเมืองท้องถิ่นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงบริบทสังคมไทยไปอย่างไพศาล (ดูหัวข้อที่ 1-3)

อาทิเช่น ที่พรรคการเมืองใหญ่ที่ส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งพ่ายแพ้ในหลายสนามการเมืองท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายก อบจ.ปทุมธานี สุรินทร์ นครพนม อุบลราชธานี เทศบาลเมืองแพร่ เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลนครอุดรธานี เทศบาลตำบลสุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ อบจ.ระนอง จ.ระนอง สมาชิก อบจ. สกลนคร ฯลฯ (มติชนออนไลน์; 2555, ไทยรัฐออนไลน์; 2555) เป็นต้น

การเมืองในท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นการเมืองที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้การทำหรือไม่ทำในกิจการบางอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อประชาชน ฉะนั้นการเลือกของประชาชนจึงต่างจากการเลือก ส.ส. หรือ ส.ว. ซึ่งการเมืองในระดับชาติเป็นการเมืองในเชิงนโยบายในระดับมหภาคที่ประชาชนคิดว่าไกลตัว ทำให้การเมืองในระดับชาติเป็นการสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ หรือเป็น “การเมืองเชิงสัญลักษณ์” ตัวอย่างเช่น การเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งที่ผ่านมาหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และมีการปกครองในระบบทหารที่มี พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ต่อมาจะมีการเลือกตั้งพรรคพลังประชาชนชนะการเลือกตั้ง และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้แต่ก็ถูกพิพากษาให้ยุบพรรค และได้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกฯ ที่เชื่อว่าเป็นการตั้งรัฐบาลในค่ายทหารและเป็นการปล้นชัยชนะไปจากประชาชน ทำให้ประชาชนไม่พอใจ และเกิดขบวนการต่อต้านที่เรียกว่า “คนเสื้อแดง” ที่มีขบวนการทางการเมืองที่เคลื่อนไหวทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาประชาชนในชนบททั้งเหนือและอีสานได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีดฟ้าผ่าวัน และทำให้พรรคเพื่อไทยที่มีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นถึง 265 เสียง และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้

การแสดงออกข้างต้นเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ให้ “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” “ทหาร” ฯลฯ รับรู้ว่าประชาชนต้องการ “ประชาธิปไตย” ที่ทุกคนมีหนึ่งเสียงหนึ่งสิทธิ ไม่มีใครมีอำนาจ หรืออิทธิพลเหนือผู้อื่น ซึ่งในอดีตพื้นที่จังหวัดลำพูนเป็นพื้นที่ที่มี ส.ส. เป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์มาอย่างต่อเนื่อง เช่น นายสมาน ชมพูเทพ ส.ส. 8 สมัย นายทรงชัย วงศ์สวัสดิ์ ที่สามารถชนะการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2544 ที่กระแสปรรคไทยรักไทยได้รับความนิยมสูงสุด และต่อมาได้เป็นนายก อบจ. ในปี พ.ศ. 2551 และนายขยัน วิพรหมชัย ที่สามารถชนะการเลือกตั้งในการเลือกตั้งซ่อมในปี พ.ศ. 2550 แทนนายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ แสดงให้เห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์มี ส.ส. ในจังหวัดลำพูนมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นการเมืองระดับชาติ หรือความนิยมในสื่อก็ไม่สามารถกำหนดได้ ตัวอย่างเช่น นายขยัน วิพรหมชัย เป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาพื้นที่ให้ก้าวหน้า หรือ “เจริญ” มีผลงานเชิงประจักษ์ โดยขยันเกิดเมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2503 ที่อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา จากโรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน ระดับปริญญาตรี สาขาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขยัน วิพรหมชัย เข้าสู่การเมืองโดยการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลำพูน หลายครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2539 แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง กระทั่งการเลือกตั้งซ่อมแทนตำแหน่งที่ว่าง เนื่องจากนายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ กรรมการบริหาร พรรคพลังประชาชน ซึ่งถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2550 นายวิชัย วิพรหมชัย จึงได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นครั้งแรก โดยได้ 102,785 คะแนน ชนะนาย เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล ประธานที่ปรึกษาคนเสื้อแดงกลุ่มรักเชียงใหม่ 51 ผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทย ซึ่งได้คะแนน 93,522 คะแนน และนางสาวอาภาภรณ์ พุทธปวน อดีต ส.ส. ส่งผลให้เป็นหนึ่งในสองคนที่สามารถชนะการเลือกตั้งในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งเป็นฐานคะแนนเสียงสำคัญของพรรคเพื่อไทย (กลุ่มผู้สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) แต่ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 นายขยัน วิพรหมชัย พ่ายให้กับนายสถาพร มณีรัตน์ จากพรรคเพื่อไทย จากนั้นจึงได้กลับมาลงสมัครรับเลือกตั้งระดับท้องถิ่น และได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลอุโมงค์อีกสมัย ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555

แม้ว่าเขาจะเป็นนักการเมืองในสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ที่อยู่ในพื้นที่เข้มแข็งของ “คนเสื้อแดง” แต่ด้วยลักษณะพิเศษของเขที่สามารถเชื่อมประสานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สสส. สกว. บริษัท ปตท. ฯลฯ เข้ามาทำงานในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการสร้างความเจริญให้คนในท้องถิ่น และที่สำคัญคือ สร้างความภาคภูมิใจให้คนในพื้นที่ จากการได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย รวมถึงการที่คนมาดูงานในพื้นที่จำนวนมาก ดังที่ลงใจเล่าว่า “เขาเยหื้อ (ทำให้) ตำบลอุโมงค์มีคนฮู้(รู้)จักทั่วประเทศ มีคนมาดูงานตลอด และดิงบตางนอกเข้ามาในพื้นที่จำนวนมาก เกย(เคย)เป็น ส.ส. มาเป็นนายกบ้านเฮา(เรา)นี้ บ่มีไผ่ (ไม่มีใคร)สู้ได้ เป็นเกียรติคนบ้านเฮา(เรา) เป็นใหญ่แล้วละวางได้”⁸

การที่เทศบาลได้รับรางวัลจากการทำงาน และทำให้คนมาดูงานอย่างต่อเนื่องได้สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ดังที่พี่พรประชาชนในพื้นที่กล่าวว่า

“เทศบาลเอาดั่งระดับประเทศ หน่วยงานใดก่า(ก็) มาดูงาน ทำหื้อ(ให้) เกิดรายได้จากโฮมสเตย์ ได้ขายหื้อ (ให้)นักท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากการทำงานของนายก ๆ ที่ดิงบ หน่วยงานตาง(ทาง)นอกเข้ามา องค์กรตาง

⁸ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในงานชิ้นนี้เป็นชื่อสมมุติ สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2558 ณ กลุ่มออมทรัพย์เทศบาลตำบลอุโมงค์

(ทาง)นอกช่วยสนับสนุนคน เงิน ความรู้ ที่ปอู้(พอรู้)นี้ถ้า(ก็)มี สสส. ที่
เข้ามาดูแลเรื่องสุขภาพ กองทุน เทศบาลเขา(เรา)เป็นแกนนำ แสดงว่าเขา
เก่งแต่ (เราเก่งจริง)”⁹

นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมระหว่างกลุ่มและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ของตำบล เช่น กลุ่ม
ปศุสัตว์กลุ่มพืชผักอินทรีย์ กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตน้ำหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิต
และศูนย์อุโมงค์ลดโลกร้อน เป็นต้น รวมทั้งมีการต่อยอดไปยังสภาเด็กและเยาวชน โรงเรียน
ครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรด้วย ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถ
พึ่งพาตนเองได้และมีการพัฒนาชีวิตและชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ทั้งนี้สมาชิกครัวเรือน
เศรษฐกิจพอเพียงได้ร่วมทำความดีในครัวเรือนของตนเอง โดยเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ทำกินตาม
แนวคิดย้ายป่ามาอยู่บ้าน และใช้เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก็นำมาสู่
การรวมกลุ่มกับสมาชิกครัวเรือนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก้ไขปัญหา และช่วยเหลือซึ่งกันและ
กัน (ฝ่ายวิชาการ และแผนงาน สำนักปลัดเทศบาลตำบลอุโมงค์, 2556)

อีกทั้งเทศบาลมีการตั้งกองทุนออมทรัพย์สวัสดิการประชาชนตำบลอุโมงค์ ซึ่งเกิดจาก
ประชาชนในพื้นที่ร้อยละ 60 ไม่มีสวัสดิการใดๆ เทศบาลจึงมีแนวคิดให้มีการออมวันละ 1 บาท
เกิดเป็น “กลุ่มออมทรัพย์สวัสดิการ ประชาชนตำบลอุโมงค์” ขึ้น และขยายจนครบทั้ง 11
หมู่บ้าน ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 7,132 คน คิดเป็นร้อยละ 53 ของประชากร เงินกองทุน
ประมาณ 8,000,000 บาท ซึ่งมาจากเงินออมของสมาชิก เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด
และ สสส. ในการบริหารจัดการเงินกองทุน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนระดับหมู่บ้านและ
ระดับตำบลที่มีจิตอาสาสามารถทำงาน โดยคณะกรรมการนำข้อมูลเงินออมและรายได้มาพิจารณา
ร่วมกัน แล้วจัดทำเป็นเกณฑ์การช่วยเหลือด้านต่างๆ และออกเป็นระเบียบปฏิบัติและกติกาที่มา
จากความต้องการของชุมชน ซึ่งสวัสดิการที่สมาชิกได้รับจะครอบคลุมทั้ง 4 ด้านคือ เกิด แก่ เจ็บ
ตาย (ฝ่ายวิชาการ และแผนงาน สำนักปลัดเทศบาลตำบลอุโมงค์, 2556) และการที่มีองค์กร
ต่างๆ เข้ามาหนุนเสริม อาทิเช่น สสส. ได้เข้าไปให้ความรู้และส่งเสริมการทำเครือข่าย เช่น
กองทุนสวัสดิการ ที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว เป็นการเสริมศักยภาพในการจัดการของคนในท้องถิ่น
โดยฟังก์ชันกรรมการกองทุนสวัสดิการมองว่า

⁹ สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2558 ณ ศาลาประชาคม หมู่ที่ 2 ตำบลอุโมงค์

“การที่เฮา(เรา)ได้ไปพ่อ(ดู)งานของที่อื่น ทำหื้อ(ให้)สามารถเข้ามาปรับใช้
ในพื้นที่ของเฮา(เรา)ให้ดีขึ้น นอกจากนี้เขายังมาสอนการทำบัญชี การ
จัดการ ทำหื้อ(ให้) กองทุนครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งเป็นการมาหนุนเสริมเฮา
(เรา)”¹⁰

รวมถึงพื้นที่เทศบาลอุโมงค์เป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือแม่ข่ายของ สสส. เช่นเดียวกับ
อบต. แม่ทา จึงมีเงินสนับสนุนบางส่วนจาก สสส. ทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่าง
ๆ เพราะเงินทุนสนับสนุนของ สสส. มีความยืดหยุ่นในการใช้ ทำให้ผู้บริหารสามารถคิดริเริ่ม
โครงการใหม่ ๆ ได้ อีกทั้งการสนับสนุนของ สสส. แตกต่างจากงบประมาณแผ่นดินที่ไม่มีความ
ยืดหยุ่น¹¹

นอกจากนี้ตัวของขยัน ยังเป็นคนถึงลูกถึงคนทำงานการเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความ
เอาใจจริงเอาใจในการบริการประชาชน ดังที่พี่หัวหน้าที่เทศบาลเล่าว่า “นายกฯ ขยัน เขาทำงาน
จริง เจ้าหน้าที่ที่ต้องทำงานเตย (ด้วย) บ่(ไม่)มีอุ้งงาน ยะ(ทำให้)งานออกมาดีมีคุณภาพ และ
แก้ปัญหาของชาวบ้านได้...รวมถึงนายกฯ เกย(เคย) ทำงานในระดับชาติ ยะหื้อ(ทำให้)สามารถถึง
องค์กรอื่น ๆ เข้ามาช่วยพื้นที่ทำงานในระดับชาติ ยะหื้อ(ทำให้)สามารถถึงองค์กรอื่น ๆ เข้ามา
ช่วยพื้นที่ อย่าง สสส. เทศบาลเฮา(เรา)ก็เป็นแม่ข่าย มีเงินมาสนับสนุนทำหื้อเฮาทำงานได้
หลากหลาย ซึ่งการที่คนภายนอกมาดูงาน คนท้องถิ่นภูมิใจ แม้ว่าท่านจะอยู่พรรคใดจาว(ขาว)
บ้านกำเลือก”¹²

ขยัน วิพรหมชัย ได้ทำงานการเมืองท้องถิ่นและงานสังคมต่างๆ ในระหว่างที่ไม่ได้รับ
การเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเป็นนายกเทศมนตรีตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง
ลำพูน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ตลอดจนงานสังคมต่างๆ ได้แก่ นายก
สโมสรไลออนส์ลำพูน เลขาธิการหอการค้าจังหวัดลำพูน และประธานสหกรณ์ไวน์อุโมงค์ลำพูน
จำกัด ทำให้เขามีเครือข่ายความสัมพันธ์ในหลายระดับทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับ
ท้องถิ่น ส่งผลให้สามารถชนะการเลือกตั้งได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่การสังกัดพรรคการเมือง หรือสี
เสื้อใดไม่มีผลต่อการเลือกของประชาชนในระดับท้องถิ่น

¹⁰ สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2558 ณ กลุ่มออมทรัพย์เทศบาลตำบลอุโมงค์

¹¹ สัมภาษณ์วันที่ 24 เมษายน 2558 ณ ที่ทำการเทศบาลตำบลอุโมงค์

¹² สัมภาษณ์วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ณ ศาลาประชาคม หมู่ที่ 4 ตำบลอุโมงค์

อย่างไรก็ตามในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 ประชาชนต้องการแสดงให้เห็นว่า “ประชาชนตาสว่าง” ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ว่าไม่ต้องการระบบอำมาตย์ และความไม่เท่าเทียม ได้ลงคะแนนเสียงให้พรรคเพื่อไทยอย่างท่วมท้น โดยประชาชนในพื้นที่ อ. ป่าซาง “สะท้อนว่าเขยั้นเขาเป็นคนดี และเป็นนักสู้ มีความเสมอต้นเสมอปลาย ช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ (2554) เราต้องการแสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการความเป็นธรรม ต้องการประชาธิปไตย ไม่ต้องการอำมาตย์ หรือเผด็จการ เลยต้องเลือกนายสถาพร (ผู้สมัครพรรคเพื่อไทย) แต่เสียตายเขยั้นอยู่ เพราะดีแต่ๆ (มากๆ) เสียตาย แต่ต้องเลือกหมคน ซึ่งเขาก็เป็น ส.ส. แต่ไม่ค่อยลงพื้นที่เท่าไร เขามั่นใจในกระแสพรรค แต่ต้องเลือกเพื่อไทย”¹³ แม้ว่าในการเลือกตั้งซ่อมแทนนายสถาพร มณีรัตน์ ที่เสียชีวิต “ผลการนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แทนตำแหน่งที่ว่าง หรือเลือกตั้งซ่อมส.ส. เขต 2 อย่างไม่เป็นทางการ ผลปรากฏว่า หมายเลข 1 นายบรรจง วิพรหมชัย พรรคประชาธิปัตย์ ได้ 44,304 คะแนน หมายเลข 2 นายรังสรรค์ มณีรัตน์ พรรคเพื่อไทย ได้ 72,409 คะแนน และหมายเลข 3 นายวันชัย ปารมีภาค พรรคเครือข่ายชาวนาแห่งประเทศไทย ได้ 3,504 คะแนน จากผู้มีสิทธิ 127,393 คน คิดเป็นร้อยละ 80.201 บัตรดี 120,217 ใบ คิดเป็นร้อยละ 94.367 บัตรเสีย 2,588 ใบ คิดเป็นร้อยละ 2.032 และบัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน 4,588 ใบ คิดเป็นร้อยละ 3.601” (มติชนออนไลน์, 2555) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองมากเพราะมีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งถึงร้อยละ 80.2 แม้ว่าจะเป็น การเลือกตั้งซ่อม ทั้งที่โดยปกติประชาชนจะให้ความสนใจน้อย โดยประชาชนให้เหตุผลว่า “ต้องการแสดงออกให้ผู้มีอำนาจรับรู้ ว่า ประชาชนสนใจการเมือง และต้องการให้รัฐบาลนายกยิ่งลักษณ์(ชินวัตร)ทำงานต่อไป” หรือกรณีการเลือกตั้งนายก อบจ. ลำพูน เกิด “ปรากฏการณ์กลุ่มคนเสื้อแดงในนาม นปช. แดงจังหวัดลำพูนจำนวนหนึ่ง สวมชุดแดงไปยกป้ายประท้วงที่หน้าศาลากลางจังหวัดลำพูน เมื่อ 1 ส.ค.ที่ผ่านมา พร้อมยื่นหนังสือร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ส่อไปในทางช่วยเหลือผู้สมัคร อบจ. โดยอ้างว่าสำนักงานพัฒนาสังคมฯ ประจำจังหวัดได้นำเงินสงเคราะห์ไปช่วยเหลือคนยากจนและบุคคลไร้ที่พึ่ง ครอบครัวละ 1-2 พันบาทจำนวนมากส่อไปในทางช่วยเหลือผู้สมัครนายก อบจ. ลำพูน (มติชนออนไลน์, 2555)

¹³ สัมภาษณ์ประชาชนท่านหนึ่งในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน วันที่ 27 มีนาคม 2555 ณ หมู่ที่ 4 ตำบลม่วงน้อย

ขณะที่ป้ายประท้วงบางป้ายเขียนว่า “เงินภาษีประชาชนเอาไปช่วยเบอร์ 2 โดยมี ส.ส. ลำพูนสนับสนุน” ซึ่งเวลานี้ลำพูนมี ส.ส.ได้ 2 คน เพิ่งเสียชีวิตไป 1 คนกำลังอยู่ระหว่างเลือกตั้งซ่อม ดังนั้น ส.ส.คนที่ถูกกล่าวถึงย่อมเป็นใครไปไม่ได้นอกจากนายสงวน พงษ์มณี ส.ส.ลำพูนซึ่งเหลืออยู่เพียงคนเดียวในขณะนี้ เหตุการณ์แดงประท้วงแดงที่ลำพูนรอบนี้มีเบื้องหลังที่น่าสนใจเพราะเกี่ยวข้องกับเจ้าแม่ใหญ่เมืองเหนือ เจ้แดง-เยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ที่ตัดสินใจสนับสนุนผู้สมัครนายก อบจ. เบอร์สอง คือ นายนิรันดร์ ด่านไพบูลย์ ส่งผลให้เครือข่ายวังบัวบานตลอดถึงแกนนำ นปช. และ ส.ส. ในพื้นที่อย่างสงวน พงษ์มณีและอำนาจรัฐแท็กทีมกันแน่นำหนักไปยังผู้สมัครรายนี้ ทอดทิ้งผู้สมัครสีแดงอดีตนายก อบจ. อีกคนหนึ่ง คือ โกแก้ว-ประเสริฐ ภูพิสิฐ ซึ่งแนบแน่นกับนักการเมืองไทยรักไทย-วังบัวบานมาโดยตลอด ลำพูนจะมีการเลือกตั้งนายก อบจ. คนใหม่ในวัน (เสาร์ที่ 11 สิงหาคม 2555) มีผู้สมัครทั้ง 3 รายที่ ประกอบด้วย

เบอร์ 1 นายทรงชัย วงศ์สวัสดิ์ อดีตส.ส.ปป.เขต 3 ลำพูน อดีตนายก อบจ. 2551 เพิ่งหมดวาระ

เบอร์ 2 นายนิรันดร์ ด่านไพบูลย์ น้องชายมนตรี ด่านไพบูลย์ อดีต ส.ส.และรัฐมนตรีหลายกระทรวง

เบอร์ 3 นายประเสริฐ ภูพิสิฐ อดีตประธานหอการค้า อดีตนายก อบจ. 2547

จุดที่น่าสนใจคือ ลำพูนเป็นพื้นที่การเมืองผันผวนซึ่งประชาธิปไตยสามารถแทรกเข้ามาได้บ่อยๆ กล่าวได้ว่าไม่ใช่พื้นที่ “แดงจัด” เหมือนจังหวัดภาคเหนือตอนบนอื่นๆ การแข่งขันครั้งนี้แม้ทรงชัย วงศ์สวัสดิ์-โกใหญ่ จะประกาศตัวไม่ใช่ ปชป. แต่ก็เคยสวมเสื้อ ปชป.มาก่อนอีกทั้งไม่ใช่แดงเพียงคนเดียว จุดแข็งคือเพิ่งจะหมดวาระลงและก็ไม่ใช่นักการเมืองโนเนม เคยลงเลือกตั้ง ส.ว. 2549 ก็ได้รับเลือก (ต่อมารัฐประหารจึงไม่ได้เป็น) มีฐานคะแนนเป็นของตนเอง ขณะที่ผู้สมัครที่ประกาศตนเป็นสีแดงสองรายคือเบอร์ 2 โกรันด์-นิรันดร์ ด่านไพบูลย์ ได้รับการโอบอุ้มจากสงวน พงษ์มณี ส.ส.เพื่อไทย ซึ่งมีประโยชน์ทางการเมืองร่วมกัน เพราะสงวนต้องการให้ลูกชายได้ตำแหน่งรองนายก อบจ. เพื่อปูฐานทางการเมืองไว้ ต่อมาเจ้แดง-เยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ไฟเขียวสนับสนุนโดยส่งสมชาย วงศ์สวัสดิ์ มาร่วมงานเปิดตัวทำชิงตำแหน่งเมื่อมีนาคมที่ผ่านมา โดยดึงจุดพรมาร่วมปราศรัย และเมื่อไม่กี่วันมานี้รัฐวุฒิ ไสยเกื้อก็มาปราศรัยช่วย จึงกลายเป็นตัวเต็งที่ผงาดขึ้นมาในโค้งสุดท้าย

ส่วนผู้สมัครเบอร์ 3 โกแก้ว-ประเสริฐ ภูพิสิฐ เป็นคนบดีเป็นประธานหอการค้า และเคยเป็นอดีตนายก อบจ. เมื่อ 8 ปีก่อน จุดแข็งคือมีเครือข่ายทางการเมืองอยู่พอสมควร

นอกเหนือจากฐานการเงินที่แน่นหนา จุดพลิกผันของผู้สมัครรายนี้คือ เดิมมัน โกเก๊าได้รับแรงหนุนลับๆ จากผู้ยิ่งใหญ่ทางการเมืองอันดับหนึ่งของลำพูน คือ อนุสรณ์ วงศ์วรรณ อดีต ส.ส.และรัฐมนตรีหลายสมัย เป็นแม่ทัพภาคเหนือให้กับ พรรคพลังประชาชนยุคที่ต้องสู้กับ คมช. แต่ถูกแขวนจากที่เป็นกรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน...แรงหนุนดังกล่าวทำให้มีข่าวว่าเจ้แดงเยวภาต้องขอร้องพี่ชายยกลูกจากดูไบ (ทักษิณ) ต่อตรงมายังอนุสรณ์ วงศ์วรรณ ให้เลิกหนุนโกเก๊า หันมาหนุนโกรันตร์ เพื่อความเป็นเอกภาพของพรรค ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้เสื้อแดงลำพูนเป็นอย่างมาก (ผู้จัดการออนไลน์, 2555)

แม้ว่าคนที่นิยามตนเองว่าเป็นคนเสื้อแดงมีหลากหลายโดยกลุ่มของโกรันตร์-นิรันตร์ใช้ตลาดจตุจักรลำพูนซึ่งโกรันตร์เป็นเจ้าของจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีแดงที่ได้รับการช่วยเหลือจากฝ่ายโกเก๊า-ประเสริฐ ภูพิสิฐ ก็รู้ว่าโกเก๊าเองก็ช่วยเหลือมวลชนเสื้อแดงอยู่ไม่น้อยเช่นกัน เล่ากันว่า หากมวลชนแดงเดินไปขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองกลุ่มที่ไม่ใช่ สว. พงษ์มณี ก็มีโกเก๊าและพี่ร่วมด้วยช่วยกัน ดังนั้นพวกเขาจึงเริ่มเห็นความไม่เป็นธรรมจากกรณี “แดงเส้นใหญ่ไล่กระต๊อบแดงไร้เส้น” ปรากฏการณ์แดงประท้วงการใช้เงินกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ โดยอ้างว่าเป็นเงินสงเคราะห์ตามระเบียบ ซึ่งระเบียบดังกล่าวเปิดช่องให้กลไกพื้นที่ใช้ดุลพินิจจ่ายเงินให้กับผู้ประสบปัญหาสังคมกรณีฉุกเฉินคนละไม่เกิน 2 พันบาท เงินจำนวนนี้บางคนลงชื่อรับไป 2 พันแต่ถูกผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่บอกให้แบ่งกับผู้อื่นเป็นการกระจายกันไปในกลุ่ม การจ่ายเงินจ่ายทองกรณี “สงเคราะห์เฉพาะกิจให้กับแดงที่หนุนผู้สมัครเส้นใหญ่” ทำให้แดงกลุ่มที่ไม่ได้เงินเริ่มมองเห็นความไม่เป็นธรรม สองมาตรฐานของ “แดงอำมาตย์เส้นใหญ่” กับ “แดงไพร่จนกวางไผ่บูญ” อย่างชัดเจน และนี่จึงเป็นตัวการให้เกิดเหตุ “แดงประท้วงแดง” ขึ้นมาที่จังหวัดลำพูนในช่วงโค้งสุดท้าย 1 สัปดาห์ก่อนเลือกตั้ง” (ผู้จัดการออนไลน์, 2555) ผลการเลือกตั้ง “ปรากฏว่า หมายเลข 2 นายนิรันตร์ ด่านไพบูลย์ ได้คะแนน 102,412 คะแนน หมายเลข 1 นายทรงชัย วงศ์สวัสดิ์ ที่ได้คะแนน 95,273 คะแนน ส่วนหมายเลข 3 นายประเสริฐ ภูพิสิฐ ได้คะแนน 19,273 คะแนน จำนวนหน่วยเลือกตั้ง รวม 8 อำเภอ 672 หน่วยเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวม 8 อำเภอ 318,940 คน ผู้ไปใช้สิทธิ 241,888 คน คิดเป็นร้อยละ 75.84 บัตรดี 216,958 บัตร คิดเป็นร้อยละ 89.69 บัตรเสีย 6,760 บัตร คิดเป็นร้อยละ 2.79 บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน 18,170 บัตร คิดเป็นร้อยละ 7.51” (กกด.ลำพูน 2555)

จากปรากฏการณ์ทำนองนี้หลายครั้งหลายคราทำให้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2555) เสนอว่า “...ขบวนการ(เสื้อแดง หรือ นปช.) ต้องมีสื่อของตนเองซึ่งมีจุดยืนที่เป็นอิสระจากพรรคเพื่อไทย อันที่จริงเวลานี้ก็มีอยู่ เพียงแต่ไม่ใช่สื่อโทรทัศน์หรือสื่อหนังสือพิมพ์กระดาษเท่านั้น เพราะนั่น

ต้องการเงินลงทุนและมีลักษณะรวมศูนย์เกินไปกว่าที่คนเสื้อแดงจะทำได้ แต่มีสื่อออนไลน์จำนวนมาก ที่บางครั้งก็ประกาศตนเป็นคนเสื้อแดง บางครั้งก็ไม่ได้ประกาศ แต่มีจุดยืนอิสระของตนเองที่ไม่สอดคล้องกับพรรคเพื่อไทยในหลายกรณี ปัญหาอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรขบวนการคนเสื้อแดงจึงจะสามารถทำให้สมาชิกของตนเข้าถึงสื่อเหล่านี้ให้มากขึ้น...กลไกทางการเมืองเฉพาะหน้าที่ขบวนการควรร่วมกันรณรงค์ก็คือ พรรคเพื่อไทยต้องใช้กระบวนการ“ไพร่มาลี” หรือการเปิดให้ประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง ได้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัคร (ส.ส., ส.ท. นายกเทศมนตรี อบจ. และรวมทั้งสมาชิกสภา อบต.ในแต่ละเขต)...ส.ส.ต้องตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองของประชาชน ไม่ใช่เพียงแต่ดึงงบประมาณลงท้องถิ่นอย่างเดียว แต่ ส.ส.พรรค(เพื่อไทย)เวลานี้ ส่วนใหญ่มี “สาย” ของตนเอง ซึ่งมีเฮียบ้าง เจี๋ยบ้างควบคุม “สาย” ของตนอยู่ ดังนั้น ส.ส.จึงตอบสนองเป้าหมายทางการเมืองของ “เฮีย” และ “เจี๋ย” ไม่ใช่ของประชาชนผู้เลือกตั้ง ขบวนการคนเสื้อแดงต้องทำลายระบบนี้ลงให้ได้ ด้วยการรณรงค์ให้พรรคยอมรับกระบวนการ “ไพร่มาลี” ให้ได้” ซึ่งการเลือกตั้ง หรือการเสนอชื่อผู้รับสมัครเลือกตั้งในระดับเขตนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2555) อธิบายว่าสามารถสร้างพลังในการตรวจสอบ ควบคุม และคัดเลือกคนที่สามารถสนองตอบต่อความเคลื่อนไหวของมวลชนได้มากกว่าการกำหนดโดยพรรค หรือคนเพียงไม่กี่คน

นอกจากนี้การที่พรรค หรือคนเพียงไม่กี่คน เช่น เจี๋ย ด. เฮีย ก. นาย จ. เข้ามากำหนดตัวบุคคล และเข้ามาสนับสนุนบุคคลในการเมืองท้องถิ่นทำให้เกิดความขัดแย้ง อาทิเช่น จังหวัดสกลนคร และจังหวัดลำพูน การที่คนมีอิทธิพลในพรรคเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นเป็นแต่เพียง “ผู้เลือกตั้ง” หรือ “ฐานเสียง” ไม่สามารถกำหนดทิศทางของท้องถิ่นได้ ซึ่งเป็นการบั่นทอนอำนาจของประชาชน และขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชน

อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคน “เสื้อแดง” นี้ได้ทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองอย่างไพศาลในชนบท แต่ในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ประชาชนมีวิธีการเลือกที่แตกต่างกัน เพราะการเมืองท้องถิ่น เช่น อบต. และเทศบาลไม่ใช่ “การเมืองเชิงสัญลักษณ์” แต่เป็นการเมืองที่สะท้อนประโยชน์ของประชาชนโดยตรง ทำให้การเมืองท้องถิ่นประชาชนจะเลือกที่ “ตัวบุคคล” ที่สามารถสนองประโยชน์ของเขาในระดับต่างๆ ได้ ถ้าการเมืองในระดับชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือให้การสนับสนุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจทำให้เกิดความแตกแยก เช่น การเลือกตั้งในสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร (ส.อบจ.) ที่นายจตุพร พรหมพันธุ์ แกนนำคนสำคัญของขบวนการคนเสื้อแดง ให้การสนับสนุนกลุ่มเพื่อนจตุพร และเกิดการต่อต้านจากกลุ่มคนในพื้นที่ โดยมีการออกแถลงการณ์ “พร้อมด้วยตัวแทนกลุ่มคนเสื้อแดงจาก 20 จังหวัดภาคอีสาน ร่วมกันออกมาอ่านแถลงการณ์ต่อต้านกรณี นายจตุพร พรหมพันธุ์ มีการกล่าวโจมตีกลุ่ม

คนเสื้อแดงว่าหากไม่เลือก ส.อบจ.กลุ่ม จตุพร ถือเป็นแดงปลอม สืบเนื่องจากหลังมีมติรับรองผู้สมัคร ส.อบจ. สกลนคร ไปแล้วนั้นก็ยังมีผู้สมัครที่เป็นคนเสื้อแดง หลายคนที่มีคุณภาพทำงานเป็น อยากอาสารับใช้พี่น้องประชาชนในนามอิสระ เพื่อร่วมพัฒนาจังหวัดสกลนครให้ก้าวหน้า อันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกคน อย่างโปร่งใส แต่แล้วก็เกิดกรณีนี้ขึ้นมา คือ การเลือกตั้ง ส.อบจ. สกลนคร อาจทำให้ประชาชนได้กลุ่มคนไม่ดีเข้าไปทำงานหลังใช้กระแสการ ก่อตั้งกลุ่มเพื่อนจตุพร พรหมพันธุ์ ในการอ้างตนเป็นคนเสื้อแดงแท้แล้วส่งผู้สมัคร ซึ่งที่จริงหลายคนไม่ได้เป็นคนเสื้อแดงเลย และยังเป็นเป็นกลุ่มของฝั่งสีน้ำเงิน ที่คอยต่อต้านความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มชมรมไทสกลพิทักษ์อธิปไตย จึงเกรงจะเสียเอกภาพต่อการต่อสู้อุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริงจึงอยากเรียกร้องให้นายจตุพร วางตัวเป็นกลาง ไม่ก้าวก่ายแทรกแซง หรือชี้นำเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกระดับ ทุกจังหวัด เพราะนายจตุพร เป็นแกนนำ นปช. ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวการเมืองทุกฝ่าย ให้มีอิสระเท่าเทียมกัน ไม่แตกแยก เป็นเสรีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง” (มติชนออนไลน์, 2555)

ผลปรากฏว่า “ผลเลือกตั้ง ส.อบจ.สกลนคร ไม่เป็นทางการ กลุ่มจตุพรแพ้หลดลุย” (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) หรือการเลือกตั้งนายก อบจ. ระนองที่ผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ก็แพ้ผู้สมัครอิสระโดย “หมายเลข 1 นายคงฤช ฉัตรมาลีรัตน์ ทายาทลูกขึ้นนายฮังเพ็งและดำรงตำแหน่งนายกสมาคมกีฬา จ.ระนอง สังกัดทีมระนองก้าวหน้า ได้คะแนน 36,165 คะแนน และหมายเลข 2 นายนภา นทีทอง สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ อดีตนายก อบจ.ระนองที่เพิ่งหมดวาระได้คะแนน 29,422 คะแนน ทำให้นายคงฤช เอาชนะ นายนภา อดีตนายก อบจ.ระนองไปได้กว่า 7 พันคะแนน” (มติชนออนไลน์, 2555) ซึ่งอดีตนายก อบจ. ที่แพ้การเลือกตั้งได้รับการสนับสนุนจากพรรคประชาธิปัตย์ และเป็นที่เข้าใจว่านายคงฤช มีความสัมพันธ์กับพรรคเพื่อไทย ทั้งที่เป็นที่เข้าใจได้ว่าในพื้นที่ภาคใต้เป็นเขตอิทธิพลของพรรคประชาธิปัตย์ และมีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ “เสื้อเหลือง” แต่การเมืองท้องถิ่นเป็นการเมืองเฉพาะหน้า และสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ฉะนั้น การเลือกตั้งในท้องถิ่นจึงไม่อาจเอาการเมืองในระดับชาติมาปะปน หรืออธิบายทั้งหมด (total) ได้

การเมืองในท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะ บริบทที่แตกต่างกันไม่ว่าสีใดทั้งแดงเหลืองหรือ ฯลฯ ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดว่าใคร “ชนะ” แต่การเมืองท้องถิ่นมีความเป็นการเมืองที่ถึงทางคนที่ชาวบ้านสามารถเลือกคนที่สนองประโยชน์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวของเขาเหล่านั้นได้ การเมืองในระดับท้องถิ่นจึงมีความสัมพันธ์โดยสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติ และการเมืองเรื่องเสื้อสีอย่างมีนัยยะสำคัญ การเปลี่ยนแปลงในห้วงทศวรรษที่ 2540 ส่งผลอย่างสำคัญสำหรับ

การเมืองท้องถิ่น ที่ประชาชนในชนบทได้ “ตื่น” เสียแล้ว และทำให้การเมืองท้องถิ่นมีความสลับซับซ้อนหลายระดับเป็นสหสัมพันธ์ภายใต้ความ “ตื่น” หรือ “ตาสว่าง” ของสังคมไทย แต่การเมืองในระดับนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อการเมืองชาติ และมีความสัมพันธ์อย่างสัมพันธ์ในการเมืองท้องถิ่น

6. สรุป

สังคมไทยใน 20 ปีที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โจทย์ทางการเมืองที่เราต้องตอบจึงมีพัฒนาการและแตกต่างจากเดิม โจทย์ในครั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายการกระจายอำนาจและกระจายรายได้ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างคือ เกิดคนกลุ่มใหม่ที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระจายอำนาจได้ทำให้ระบบการเมืองแบบตัวแทนฝังรากลึก การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่นจึงมีความหมายต่อชีวิตของประชาชน ขณะเดียวกันการกระจายรายได้และทุนก็ได้สร้าง homegrown entrepreneur หรือนายทุนน้อยที่เติบโตมาจากท้องถิ่น พวกเขากล้าคิด กล้าทำ คนกลุ่มนี้เองที่เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญในการรวมตัวผนวกรวมของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในปัจจุบัน และบ่งชี้ว่าการเมืองไทยเปลี่ยนไปแล้ว โดยตั้งข้อสังเกตจากประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 ที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าได้กลายเป็นประเด็นร้อนทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 2553 (ยุคติมูกดาวิจิตร, 2555) และทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสังคมไทย

พื้นที่ทางการเมืองเป็นพื้นที่ที่กลุ่มต่างๆ เข้ามาสร้าง “อำนาจต่อรอง” เพื่อเรียกร้องรักษาสិทธิของกลุ่มหรือผลประโยชน์ส่วนตนโดยพื้นที่ทางการเมืองเป็น “พื้นที่เปิด” ที่คนกลุ่มต่างๆ เข้าไปต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ที่ไม่มีใครผูกขาดนิยามได้ โดยแต่ละคนสร้างพื้นที่และมีอำนาจแตกต่างกันผ่าน “การเลือกตั้ง” เพื่อเข้าไปมีส่วนในการกำหนดทิศทางของท้องถิ่น รวมถึงการใช้ความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เครือญาติ พวกพ้อง ฯลฯ ในการควบคุมทางการเมืองท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น “พื้นที่กึ่งการเมืองภาคประชาชน” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรทางการเมืองที่กึ่งทางการเมือง เป็น “การเมืองที่ยืดหยุ่น” เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีอำนาจตามกฎหมาย แต่คนที่ “เล่น” หรือกำหนดทิศทางขององค์กร คือ คนใน

ท้องถิ่น (ชาวบ้าน) ไม่ว่ารูปแบบใด ผมยกตัวอย่างเช่น เทศบาลตำบลศรีเตี้ย ที่ผู้บริหาร สมาชิกเทศบาล มีสถานะหลายสถานะ เช่น ผู้บริหาร สมาชิกเทศบาล คือ กลุ่มผู้ยึดที่ดิน ผู้ต้องหา แกนนำเกษตรกร หรือกลุ่มอื่นๆ ที่เห็นว่าการต่อสู้โดยไม่มีองค์กรของรัฐอื่นๆ หนุนหลังไม่ประสบความสำเร็จ “ยึด” เทศบาลเพื่อเป็นองค์กรขับเคลื่อนสะท้อนปัญหาต่อรองกับรัฐ และแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ซึ่งประสบความสำเร็จพอสมควรในการขับเคลื่อนประเด็นปัญหาเป็น “พื้นที่ใหม่” ให้ประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างตำแหน่งแห่งที่และกำหนดทิศทางท้องถิ่นตามที่คนในท้องถิ่นนั้นๆต้องการให้เป็น โดยเชื่อมโยงกับคนกลุ่มใหม่เข้ามา “เล่น” การเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ปล่อยให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผูกขาด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กลายเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่ประชาชนเข้าไปช่วงใช้ และกำหนดทิศทางได้มากกว่าองค์กรอื่น โดย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคนในท้องถิ่นได้

นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของชนบทไทยที่ไม่เหมือนในอดีตภายใต้มายาคติ “โง่ จน เจ็บ” ได้อีกแล้ว “ชนบทไทย” เปลี่ยนไปอย่างมากมายทั้งการประกอบอาชีพ วัฒนธรรม สำนึก ความทรงจำ ฯลฯ ประชาชนในท้องถิ่น “เล่นการเมืองเป็น” มากกว่าคนในเมืองที่ตามกระแส แต่ชาวบ้าน “เลือก” “เล่น” คนที่สนองประโยชน์ของตนทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาวและหลากหลายภายใต้ความสัมพันธ์หลากหลายระบบหรือพูดได้ว่าการเมืองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น “การเมืองที่ยืดหยุ่น” และทำลายมายาคติที่ตอกตรึงว่าคนชนบทไม่รู้การเมืองไปสิ้น

บรรณานุกรม

- กกต. เชียงใหม่. (2555). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก
<http://www2.ect.go.th/home.php?Province=chiangmai>
- กกต. ลำพูน. (2555). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2555, จาก
<http://www2.ect.go.th/about.php?Province=lamphun&SiteMenuID=3000>
- กอบกุล รายละเอียด. (2555). *โครงการปฏิรูปกฎหมายเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและ
นวัตกรรมของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกวิทย์ พวงงาม และธีรเดช ฉายอรุณ. (2545). *ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติของประชาชน
ในการมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2546). *การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชัยพงษ์ สำเนียง และพิสิษฐ์ นาสี. (2557). *พลวัตการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย: กับการ
ขยายพื้นที่ทางการเมืองของประชาชน. มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 2 (1).
- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). ผลเลือกตั้ง ส.อบจ.สกลนคร ไม่เป็นทางการ กลุ่มจตุพรแพ้หลุดลุ่ย.
ค้นเมื่อ 3 กันยายน 2555, จาก
<http://www.thairath.co.th/content/pol/286464>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2552). *รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2554). *เบี้ยไล่ชน*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2555, 3 กันยายน). *อนาคตทางการเมือง ของคนเสื้อแดง*. มติชนรายวัน.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บก.). (2556). *Becoming red / กำเนิดและพัฒนาการเสื้อแดงใน
เชียงใหม่*. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พิสิษฐ นาสี และชัยพงษ์ สำเนียง. (2556). การเลือกตั้ง: การสร้างเครือข่ายและสายใยความสัมพันธ์ในการเมืองระดับท้องถิ่น. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 10 (3) ปีที่ 10.
- มติชนออนไลน์. (2555). “รังสรรค์” ค่ายเพื่อไทยชนะขาด "บรรจง" ปชป. คีกลเลือกตั้งซ่อม ส.ส.ลำพูน. ค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1345986816&grpId=03&catid&subcatid
- _____. (2555). เสือแดงสกลฯ-อีสาน ฮือฮาดัน "จตุพร" หยุดเอี่ยวการเมืองท้องถิ่นชัดหลัก ประชาธิปไตย. ค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2555, จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1345901235&grpId=00&catid&subcatid
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2555). *โครงการสำรวจและการศึกษาระดับพื้นที่เกี่ยวกับข้อจำกัดของการบริหารจัดการที่ดีของ อบท.* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2546). *พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม*. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2555). เงินไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดการเลือกตั้ง: มานุษยวิทยาการเมืองของ “การซื้อเสียง”. ใน วสันต์ ปัญญาแก้ว (บก.). *การเมืองของราษฎรไทยยุคหลัง(หลัง)ทักษิณ*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (บก.). (2539). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). *สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ. (2556). *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. เชียงใหม่: แผนงาน
สร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บก.). (2558). *กำกับกำปาท: งานวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ*. เชียงใหม่:
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2536). "มือบื้อมือถือ" ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับพัฒนาการ
ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2552 ก). *อภิวินิจฉัย : สำนวจทฤษฎีการเมืองเพื่อสร้างท้องถิ่นให้เป็นฐาน
ใหม่ของประเทศประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- _____. (2552 ข). *สองนคราประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- Anan Ganjanapan and Hirsch, Philip. (2010). Transforming agrarian
transformations in a globalizing Thailand. in Nicholas Tapp and Philip
Hirsch (eds.), *Culture, Power and Ritual Practice: Reflections on the
Anthropology of Thailand through the Work of Andrew Turton*.
Amsterdam: University of Amsterdam Press.
- Arghiros, Daniel. (1995). *Political structures and strategies: a study of electoral
politics in contemporary rural Thailand*. [Hull, England]: Centre for
South-East Asian Studies.
- _____. (2001). *Democracy, Development and Decentralization in Provincial
Thailand Richmond*. [England] : Curzon Connors.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. London: Cambridge
University Press.
- Dahl, Robert. (1961). *A Who governs? : democracy and power in an American
city*. New Haven: Yale University Press.
- de Certeau, Michel. (1984). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University
of California Press. Preface.

- Ferguson, James. (1994). *The anti-politics machine : "development," depoliticization, and bureaucratic power in Lesotho*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Haberkorn, Tyrell Caroline. (2007). *States of transgression: politics, violence, and agrarian transformation in Northern Thailand* Cornell : Faculty of the Graduate School, Cornell University.
- Kerkvliet, Benedict J. Tria. (2005). *The Power of everyday politics : how Vietnamese peasants transformed national policy* Imprint Ithaca. N.Y.: Cornell University Press.
- Keyes, Charles. (2010). "Cosmopolinta" Villagers and Populist Democracy in Thailand. Paper to be Presented at *Conference on Revisiting Agrarian Transformations in Southeast Asia May 13-15, 2010*, Chiang Mai: Thailand.
- Niti Pawakapan. (2003). Traders, kinsmen and trading counterparts: the rise of local politicians in north-western Thailand. *The Australian Journal of Anthropology* 14 (3), 365-382.
- Nishizaki, Yoshinori. (2007). *The Legitimacy of the Patrimonial Democratic State: A View from Provincial Thailand*. Postdoctoral Fellow Southeast Asian Studies Programme National University of Singapore.
- Ockey, James. (2004). *Making democracy : leadership, class, gender, and political participation in Thailand*. Honolulu : University of Hawai'i Press.
- Scott, James C. (1976). *The Moral economy of the peasant : rebellion and subsistence in Southeast Asia*. New Haven : Yale University Press.
- _____. (1985). *Weapons of the weak : everyday forms of peasant resistance*. New Haven : Yale University Press.

- Turton, Andrew. (1976). Northern Thai Peasant Society: Twentieth Century Transformations in Political and Jural Structures. *The Journal of Peasant Studies*, 3 (3), 267-298.
- Yos Santasombat. (2008). *Flexible Peasants: Reconceptualizing the Third World's Rural Types*. Chiang Mai: Regional Center for Social Science and Sustainable Development Faculty of Social Science, Chiang Mai University.
- Walker, Andrew. (2012). *Thailand's political peasants : power in the modern rural economy* Madison. Wis. : University of Wisconsin Press.